

Augustus 2019

ACTIEPLAN

ZWEMVAARDIGHEID EN ZWEMVEILIGHEID IN NEDERLAND

HOE HET RISICO OP VERDRINKINGEN TE VERKLEINEN

INHOUDSOPGAVE

1. De noodzaak van zwemvaardigheid en zwemveiligheid in Nederland	5
2. Historische ontwikkeling	7
3. Alle kinderen zwemvaardig	9
4. Kwaliteit van zwemonderwijs	11
5. Toezicht op zwemveiligheid	13

1. DE NOODZAAK VAN ZWEMVAARDIGHEID EN ZWEMVEILIGHEID IN NEDERLAND

Nederland is een waterrijk land. Leren zwemmen is daarom een noodzakelijke vaardigheid. Er zijn in Nederland uitstekende zwemvoorzieningen, maar we zien minder mensen zwemmen en een stijging in het aantal verdrinkingen in Nederland.

Er zijn kinderen die nog steeds zonder zwemdiploma de basisschool verlaten en niet alle kinderen halen het zwem-ABC. Zwembaden worden met sluiting bedreigd, tarieven worden verhoogd, openingstijden beperkt. Kinderen zijn daarnaast steeds minder motorisch vaardig. In steeds minder gemeenten wordt schoolzwemmen aangeboden. Er zijn verschillende zwemlesaanbieders met verschillende cursussen, waarbij het niet altijd duidelijk is welke garanties er zijn voor veiligheid en kwaliteit. Ook is het toezicht niet altijd op orde bij open buitenwater.

Het trieste is dat we elke zomer opgeschrikt worden door kinderen en volwassenen die verdrinken in binnen- en buitenwater. Het aantal verdrinkingen in 2018 ligt beduidend hoger dan in voorgaande jaren. Er verdronken 112 mensen, 30% meer dan in eerdere jaren. De reddingsbrigades kwamen gedurende het seizoen van 2018 7900 keer in actie, dat is 2400 keer vaker dan het jaar ervoor.^{1 2}

De SP vraagt al jaren aandacht voor de zwemvaardigheid en zwemveiligheid in Nederland. Opeenvolgende ministers wijzen vooral op de verantwoordelijkheid van ouders om te zorgen dat kinderen leren zwemmen, zwemvaardig zijn en bovenal niet verdrinken. Maar als we zien dat de zwemvaardigheid onder kinderen en volwassenen afneemt, heeft ook de overheid een collectieve taak, naast de verantwoordelijkheid van ouders. Goede zwemvaardigheid is nog altijd het startpunt om het risico op verdrinking te verkleinen.

In dit rapport doet de SP voorstellen om de zwemvaardigheid en zwemveiligheid te verbeteren.

Onze dank gaat uit naar de experts van Reddingsbrigade Nederland en de Nationale Raad Zwemveiligheid die ons van waardevolle input hebben voorzien.

Michiel van Nispen,

SP-Tweede Kamerlid

Hanne Drost,

Beleidsmedewerker SP-Tweede Kamerfractie

¹ <https://www.reddingsbrigade.nl/nieuws/reddingsbrigade-nederland-heeft-grote-zorgen-over-toename-aantal-verdrinkingen.html>

² <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2019/30/meer-verdrinkingen-in-2018>

2. HISTORISCHE ONTWIKKELING

In de afgelopen jaren trok de overheid zich steeds verder terug uit de zwemsector. De overheid stopte met de verplichting om schoolzwemmen en om zwemonderwijs te organiseren. Door de jaren heen ontstond hierdoor grote verdeeldheid in de zwemsector over de vormgeving van het zwemonderwijs en over de te behalen zwemdiploma's. De SP vroeg in 2014 per motie ³ aan toenmalig minister Schippers om in overleg met de zwemsector een onderzoeksprogramma in te stellen. Het doel van deze motie was om de kennis en daaropvolgende besluitvorming over zwemonderwijs en zwemveiligheid te verbeteren. De motie doelde op de kwaliteit van de diverse zwemdiploma's en de meerwaarde van B- en C-diploma's, de zwemvaardigheid onder kwetsbare groepen, de verantwoordelijkheid van de overheid en de rol- en taakverdeling tussen gemeenten, scholen, zwemverenigingen en zwembaden. Deze motie werd met een grote meerderheid in de Tweede Kamer aangenomen.

De zwemsector ging enthousiast met de uitvoering van de motie aan de slag. Inmiddels is veel kennis opgedaan in de zwemsector waar het goed gaat, maar wordt ook steeds duidelijker waar het beleid knelt. Al die onderzoeken dragen bij aan beter en gericht beleid om de zwemvaardigheid en zwemveiligheid in Nederland te vergroten.

³ Tweede Kamer, vergaderjaar 2014–2015, 34 000 XVI, nr. 10,

<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2014Z18897&did=2014D38345>

3. ALLE KINDEREN ZWEMVAARDIG

1. GEEN KIND VERLAAT DE BASISCHOOL ZONDER ZWEMDIPLOMA

Op dit moment verlaten nog steeds kinderen de basisschool zonder zwemdiploma. Veel kinderen halen hun A-diploma (97%), een groot deel van de kinderen ook een B-diploma (78%) maar een derde van de kinderen heeft een C-Diploma.⁴ De Nationale Raad Zwemveiligheid geeft aan dat zwemdiploma's A en B niet voldoende zijn om je goed te kunnen redden in het water en in onverwachte situaties.⁵ Juist met zwemdiploma C hebben kinderen voldoende vaardigheden om zwemvaardig te zijn. Daarnaast zijn veel zwemlesaanbieders bezorgd dat kinderen na het behalen van hun diploma te weinig zwemmen en te weinig oefenen. 70% van de zwemlesaanbieders vindt dat kinderen na hun diploma te weinig zwemmen en daardoor ook hun zwemvaardigheid achteruit gaat.

ACTIEPUNTEN:

- Er komt nader onderzoek naar het percentage kinderen dat de basisschool verlaat zonder zwemdiploma en zonder het zwem-ABC, met daarin expliciet aandacht voor de verschillen in zwemvaardigheid tussen kinderen uit lage inkomensgezinnen, kinderen uit migrantengezinnen en anderen. Uitgezocht moet worden waarom kinderen afhaken na zwemdiploma A of B en waarom te weinig kinderen blijven zwemmen en wat daar aan gedaan kan worden.
- Alle gemeenten maken met zwemlesaanbieders en scholen afspraken zodat kinderen die niet of niet voldoende kunnen zwemmen de kans krijgen hun zwem-ABC te halen voordat zij naar de middelbare school gaan.
- De overheid stelt een handreiking op die scholen, zwembaden en zwemverenigingen kunnen gebruiken om kinderen en hun ouders te stimuleren om het zwem-ABC te halen en daarna ook te blijven zwemmen om zwemvaardig te blijven.

2. HERINVOEREN SCHOOLZWEMMEN

Vroeger was het vanzelfsprekend dat kinderen via schoolzwemmen leerden zwemmen. Nadat in 1985 de verplichting van het aanbieden van schoolzwemmen werd afgeschaft is door de jaren heen een grote daling in het aanbod van schoolzwemmen te zien. In 1990 werd schoolzwemmen in 90% van de basisscholen aangeboden. Dit percentage ligt nu rond de 30%.⁶ Met name de grote gemeenten bieden nog steeds schoolzwemmen aan. Steeds meer gemeenten verwachten in de toekomst minder in schoolzwemmen te investeren of om het helemaal af te schaffen. Voornamelijk het gebrek aan financiën, de reden dat veel kinderen al een diploma hebben of dat het ten koste gaat van de lestijd zijn voor gemeenten redenen om te gaan bezuinigen op het schoolzwemmen.

De Nederlandse bevolking vindt het schoolzwemmen wel belangrijk. 79% van de bevolking heeft een voorkeur om schoolzwemmen weer verplicht aan te bieden op basisscholen.⁷ Dat is terecht omdat voor kinderen die niet hebben leren zwemmen het schoolzwemmen wel degelijk van belang is. Het is vaak een van de weinig kansen om belangrijke zwemvaardigheden te leren en om een eerste diploma te halen. Voor kinderen die al kunnen zwemmen is schoolzwemmen tevens een belangrijke factor om te kunnen blijven oefenen en om zwemvaardig te blijven.⁸ Ook de World Health Organisation (WHO) heeft aanbevolen dat overheden zwemlessen op scholen faciliteren, zodat minder kinderen verdrinken.⁹ Landelijk blijkt dat 14 procent van de kinderen hun zwemdiploma A nog haalt via het schoolzwemmen.¹⁰

ACTIEPUNTEN:

- Door de overheid wordt schoolzwemmen in overleg met gemeenten en scholen weer ingevoerd. Hiervoor wordt een traject uitgestippeld in overleg met alle betrokken partijen, waarbij onderzocht wordt welke

⁴ <https://www.sportenstrategie.nl/sportonderzoek/van-a-diploma-tot-zwemvaardigheid-zwemmen-in-cijfers/>

⁵ <https://www.allesoverzwemles.nl/nationale-zwemdiplomas/>

⁶ <https://www.sportenstrategie.nl/sportonderzoek/van-a-diploma-tot-zwemvaardigheid-zwemmen-in-cijfers/>

⁷ <https://www.mulierinstituut.nl/actueel/helpt-nederlanders-vindt-c-diploma-minimaal-vereist-om-veilig-zee-te-kunnen-zwemmen/>

⁸ <https://www.nlzwemveilig.nl/blogs/2017/06/schoolzwemmen-van-groot-belang-voor-zwemveiligheid/>

⁹ WHO (2014). Global report on drowning – preventing a leading killer. Genève: World Health Organisation. En: WHO (2017). Preventing drowning: an implementation guide. Genève: World Health Organisation.

¹⁰ <https://www.nlzwemveilig.nl/blogs/2019/05/nationale-raad-zwemveiligheid-ziet-belangrijke-rol-basisscholen-bij-zwemveiligheid/>

financiële middelen nodig zijn, welke belemmeringen moeten worden weggenomen en wat rollen en taken van scholen en gemeenten zijn. Hiervoor zal enkele jaren de tijd moeten worden genomen.

- Daarnaast wordt aan scholen gevraagd om aandacht te besteden aan zwemveiligheid via 'natte' gymlessen of via aardrijkskunde, geschiedenis of sportlessen (introductie zwemmen in open water). Lokaal zijn enkele reddingsbrigades hier al op vrijwillige basis mee bezig en boeken daar goede eerste successen mee, die een basis vormen op voort te bouwen. Zo kunnen de risico's bij het zwemmen in open water onder de aandacht worden gebracht. Zie verder ook onder 'voorlichting en bewustwording'.
- Het is van belang dat kinderen niet alleen leren zwemmen, maar ook blijven zwemmen. Door kinderen kennis te laten maken met diverse vormen van zwemsport en –recreatie in het water is de kans groter dat kinderen enthousiast raken en blijven zwemmen. Ook dat bevordert de zwemveiligheid. Partijen (zwembond, reddingsbrigade, exploitanten van zwembaden en gemeentes) moeten worden gestimuleerd om hierin de samenwerking te zoeken en van elkaar te leren.

3. VANGNET IN ALLE GEMEENTEN OM KINDEREN TE LEREN ZWEMMEN

Een stimuleringsregeling zwemvaardigheid is een regeling die door gemeenten wordt ingezet om de zwemvaardigheid van (groepen) inwoners zoals kinderen of asielzoekers te vergroten. Gemeenten zijn vrij om hiervoor een regeling op te stellen. Daarnaast kunnen gemeenten gebruik maken van landelijke fondsen zoals: Stichting Leergeld, Jeugdfonds Sport en Cultuur of Nationaal Fonds Kinderhulp. Het Mulier Instituut deed onderzoek naar de regelingen die gemeenten instellen ter bevordering van zwemvaardigheid. Hieruit blijkt dat stimuleringsregelingen zeer divers zijn en verschillen per gemeente. Lang niet alle gemeenten hebben een regeling en het lijkt er op dat de regeling in veel gemeenten onvoldoende is om de financiële drempel voor het behalen van het A-diploma daadwerkelijk weg te halen. Bijna de helft van de ondervraagde gemeenten die een stimuleringsregeling hebben vindt dat de rijksoverheid een grotere rol dient te hebben.¹¹

ACTIEPUNTEN:

- Gemeenten moeten beschikken over voldoende financiële middelen om kinderen en volwassenen voldoende zwemvaardig te krijgen.
- Onderzocht wordt of er meer overeenstemming gevonden kan worden in subsidieregelingen onder gemeenten ter bevordering van de zwemvaardigheid en zwemveiligheid, zodat versnippering wordt voorkomen. Wel met het oog op de verschillen tussen gemeenten. In een grote stad is er wellicht ander beleid nodig dan in een klein dorp.
- Gemeenten die stimuleringsregelingen hebben om kinderen te leren zwemmen, zetten niet alleen in op zwemdiploma A, maar op het zwem-ABC, omdat enkel zwemdiploma A niet voldoende is om zelfredzaam in binnen- en buitenwater te zijn.
- Er moet ook aandacht zijn voor kinderen met een beperking die niet in staat zijn om het ABC diploma te halen, ook voor deze kinderen moeten zwemlessen beschikbaar zijn om hen zwemvaardig te krijgen.
- De rijksoverheid kijkt welke lokale initiatieven een landelijke of regionale uitwerking nodig hebben om de zwemvaardigheid en zwemveiligheid te vergroten. Diverse reddingsbrigades maar ook de stichting ABZee leren kinderen die opgroeien aan de kust de gevaren en de vaardigheden van het zwemmen in zee.^{12 13} Deze initiatieven verdienen bredere steun.

¹¹ <https://www.mulierinstituut.nl/publicaties/24548/inzicht-in-stimuleringsregelingen-ter-bevordering-van-de-zwemvaardigheid/>

¹² <https://www.reddingsbrigade.nl/nieuws/oudorpse-reddingsbrigade-steunt-programma-'zeezwemmen-voor-kids'.html>

¹³ <https://ab-zee.nl/>

4. KWALITEIT ZWEMONDERWIJS

4. EEN NATIONAAL ZWEMDIPLOMA

In Nederland mag iedereen zwemlessen aanbieden en een zwemdiploma afgeven. De wettelijke regelgeving over het organiseren van zwemlessen en het uitgeven van een zwemdiploma is in 1984 door de overheid losgelaten en overgedragen aan de stichting Nationale Raad Zwemveiligheid.¹⁴ De Nationale Raad Zwemveiligheid hanteert de Nationale Norm Zwemveiligheid, wat gelijk staat aan zwemdiploma C.

De Nationale Raad Zwemveiligheid verstrekt licenties aan zwemlesaanbieders. Zwemlesaanbieders met licentie reiken het Nationale Zwemdiploma uit. Deze licentie stimuleert veiligheid en kwaliteit van leren zwemmen, de zwemonderwijzer is bijvoorbeeld gescreend en in het bezit van een Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) en is in het bezit van de benodigde beroepskwalificaties. Een zwemlesaanbieder die in het bezig is van deze licentie handelt volgens de kwaliteitsstandaard van de zwembranche en wordt ook steekproefsgewijs gecontroleerd.¹⁵

Niet alle zwemlesaanbieders voldoen aan de licentie Nationale Zwemdiploma's. Ook rouleren er kopieën of nagmaakte exemplaren van de licentie en het zwem-ABC.¹⁶ Ouders die hun kinderen op zwemles sturen zijn zich niet altijd bewust van kwaliteit en veiligheid en spreken zwemlesaanbieders daar vaak niet op aan. Het is mogelijk dat zij erop vertrouwen dat minimale kwaliteit en veiligheid door de overheid is gewaarborgd, maar dat is dus niet het geval.

ACTIEPUNTEN:

De minister gaat in gesprek met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), met Vereniging Sport en Gemeenten (VSG), met brancheorganisaties en zwembad-exploitanten om na gezamenlijk overleg met maatregelen te komen waardoor er betere garanties voor kwaliteit geregeld worden:

- Er worden nadrukkelijker eisen aan zwemlesaanbieders gesteld, zodat alle zwemlesaanbieders onder de licentie Nationale Zwemdiploma's vallen. Verschillen in methoden van zwemlessen blijven toegestaan, maar veiligheid en kwaliteit moeten gewaarborgd zijn.
- In overleg met gemeenten, brancheorganisaties en zwembadexploitanten wordt onderzocht welke zwemlesaanbieders niet kunnen of willen voldoen aan de minimale kwaliteitseisen van de licentie Nationale Zwemdiploma's en welke consequenties dit moet hebben.
- Betere informatievoorzieningen van zwemlesaanbieders, de brancheorganisaties en zwembad-exploitanten aan ouders over de verschillen in het aanbod van zwemlessen en de behoeften van verschillende kinderen (want ieder kind is anders, qua motoriek, concentratie, etc.).
- Verdere kennisontwikkeling op het gebied van zwemonderwijs en -veiligheid wordt gestimuleerd.

5. BETREK EN ONDERSTEUN GOEDE INITIATIEVEN REDDINGSBRIGADES

Diverse reddingsbrigades zijn niet alleen actief in kinderen leren zwemmen en in toezicht houden aan het strand en bij evenementen, maar ondernemen in aanvulling daarop ook andere activiteiten om kinderen en badgasten te waarschuwen voor de gevaren van water. Zo is de brigade van Ouddorp actief betrokken bij het lokale programma Zeezwemmen voor kids¹⁷ en brengt de Amsterdamse reddingsbrigade kinderen onder de noemer 'schoolzwemsurvival' bij het schoolzwemmen de eerste knepen bij van het zwemmend redden.¹⁸ De landelijke koepel ondersteunt die acties met voorlichtingsmateriaal¹⁹ en met acties zoals mediapartner Nickelodeon (polsbandjesactie en 'Veiliger op strand met Zuma').²⁰

¹⁴ <https://www.allesoverzwemles.nl/zwemles-kiezen/licentie-nationale-zwemdiplomas/>

¹⁵ <https://www.nrz-nl.nl/licentie-nationale-zwemdiplomas/nationale-norm-zwemveiligheid/>

¹⁶ <https://www.allesoverzwemles.nl/nationale-zwemdiplomas/zwem-abc/>

¹⁷ <https://www.reddingsbrigade.nl/nieuws/ouddorpse-reddingsbrigade-steunt-programma-'zeezwemmen-voor-kids'.html>

¹⁸ <https://www.reddingsbrigade.nl/nieuws/gemeente-amsterdam-positief-over-pilot-schoolzwemsurvival.html>

¹⁹ <https://www.reddingsbrigade.nl/publicaties/>

²⁰ <https://www.reddingsbrigade.nl/nieuws/reddingsbrigade-lanceert-met-politie-en-nick-jr.-06-polsbandjescampagne.html>

ABZEE ^{21 22}

Er zijn in Nederland goede initiatieven te vinden die een bijdrage leveren aan een zwemvaardigheid en zwemveiligheid. Behalve het al genoemde werk van diverse reddingsbrigades is in Den Haag de stichting AB-Zee gevestigd. Zij bieden lesprogramma's aan kinderen over de gevaren van de zee, zeedieren, de zon en afval. Zij bieden kinderen handvatten om gevaarlijke situaties te voorkomen die niet in een zwembad voorkomen, maar wel in het open buitenwater. Daarnaast wordt de zwemvaardigheid van de kinderen geobserveerd, waar dit ondermaats is kan er actie op ondernomen worden. Helaas is een structurele financiering moeilijk, omdat scholen weinig financiën hebben en de gemeente terughoudend is om hierin te investeren.

ALLE KINDEREN ZWEMMEN IN HENGLO ²³

'Natte' gymlessen bestaan al jarenlang in Hengelo. Leerlingen van alle basisscholen krijgen 35 natte gymlessen in het zwembad in de periode dat zij naar de basisschool gaan. XXX Scholen betalen op jaarbasis een vast bedrag per kind. In het begin van het schooljaar weten ze wanneer welke groep gaat zwemmen zodat praktische zaken, zoals begeleiding geregeld kan worden. De gemeente zorgt voor de faciliteiten om dit mogelijk te maken. Doel is om alle kinderen zwemvaardig te krijgen en hun zwemdiploma te laten halen. Er wordt begonnen in groep 3 en in groep 8 zijn alle kinderen zwemveilig. Door de aanpak zijn alle kinderen in beeld en wordt geïnventariseerd of kinderen zwemdiploma's hebben of ze de Nederlandse taal machtig zijn en of ze lid zijn van een sportvereniging. Er is een 'sleepnet' om achterblijvende kinderen te helpen beter te leren zwemmen.

HEEL EINDHOVEN ZWEMT ^{24 25}

Een groep kinderen uit 20 basisscholen kregen via een georganiseerd evenement een eerste zwemles onder toezien oog van Brabantse Olympische zwemmers Pieter van den Hoogenband en Maud van der Meer. Daarna kregen kinderen die niet konden zwemmen wekelijks gratis zwemles, zodat zij de basisschool konden verlaten met een zwemdiploma. Daarnaast startte Heel Brabant zwemt samen met de reddingsbrigade een zwemtour langs basisscholen in Eindhoven en 's-Hertogenbosch om 2000 kinderen uit de bovenbouw alles te leren over het belang van veilig zwemmen. Heel Brabant Zwemt is een initiatief van BrabantSport, de gemeenten

Eindhoven en gemeente 's-Hertogenbosch en wordt ondersteund door de Reddingsbrigade en More2Win.

STICHTING ZWEMGYM IN ROTTERDAM ²⁶

In Rotterdam verzorgt stichting ZwemGym lessen aan kinderen die niet mee kunnen komen in het reguliere zwemonderwijs. Het gaat hierbij om kinderen met autisme of adhd of kinderen die een motorische stoornis of een lichamelijke beperking hebben. In kleine groepen van 5 leerlingen wordt er met kinderen geoefend. Kinderen gaan voor een A-diploma, maar ook kinderen die dit niet zullen halen worden getraind om zichzelf te redden in het water en dus zwemvaardig te zijn.

WATERVRIENDEN HOOFDDORP ²⁷

Gediplomeerde zweminstructeurs hebben tijd en expertise beschikbaar gesteld om zwemlessen te geven aan statushouders om te zorgen dat zij een A-diploma halen. Veel statushouders kunnen niet of niet zo goed zwemmen. In gemengde groepen kregen statushouders les. Wie kon instromen in reguliere lessen konden terecht bij de zwemvereniging met betaling van een contributie. Het project is in de zomer van 2019 beëindigd, omdat het een te zware belasting was voor de vrijwilligers. Wel financiert Vluchtelingenwerk nu zwemlessen aan statushouders in Nieuw-Vennep en Hoofddorp.

ACTIEPUNTEN:

- Veel goede initiatieven gericht op betere zwemvaardigheid en zwemveiligheid staan onder druk omdat er geen of niet voldoende geld beschikbaar wordt gesteld door gemeenten, scholen of particuliere organisaties. Gemeenten moeten voldoende geld beschikbaar hebben om al hun inwoners zwemvaardig te krijgen. Goede initiatieven kunnen hierin helpen. Deze initiatieven verdienen ruimte om te worden doorontwikkeld en opgeschaald.
- Er wordt een landelijk onderzoek uitgevoerd in hoeverre goede initiatieven een plaats zouden moeten krijgen in gemeentelijke stimuleringsregelingen. Tevens wordt bekeken hoe het komt dat er gemeenten zijn die alle kinderen bereiken en gemeenten die niet alle kinderen bereiken. Goede voorbeelden van beleid worden beter gedeeld, zodat gemeenten die achter zijn gebleven het wiel niet zelf hoeven uit te vinden en hun beleid op zwemvaardigheid en zwemveiligheid snel kunnen verbeteren.

²¹ <https://ab-zee.nl/>

²² <https://www.nlzwemveilig.nl/blogs/2019/07/praktijkvoorbeeld-zwemmen-in-buitenwater-met-abzee/>

²³ <https://www.nlzwemveilig.nl/blogs/2018/02/praktijkbeschrijving-alle-kinderen-zwemmen-in-hengelo/>

²⁴ <https://worldcupeindhoven.com/heel-brabant-zwemt-zorgt-voor-100-extra-zwemdiplomas/>

²⁵ <https://www.brabantsport.nl/brabantsport-laait-heel-eindhoven-zwemmen>

²⁶ <https://www.nlzwemveilig.nl/blogs/2018/09/praktijkvoorbeeld-leren-zwemmen-voor-kinderen-met-een-beperking-1/>

²⁷ <https://www.nlzwemveilig.nl/blogs/2019/01/zwemmen-voor-statushouders-1/>

5. TOEZICHT OP ZWEMVEILIGHEID

6. VERBETER TOEZICHT BIJ OPEN WATER

Nederland beschikt over veel oppervlakte water en kustwater. Via zwemwater.nl is aangegeven waar veilig gezwommen kan worden en waar mensen niet mogen zwemmen vanwege veiligheidseisen. Helaas vinden elk jaar op diverse plaatsen verdrinkingsongevallen plaats.

Een gebrek aan toezicht verhoogt de risico's op verdrinkingen. Het houden van toezicht van toezichthouders en van ouders is daarbij van groot belang. In Nederland is niet bij ieder open water toezicht. Het toezicht op stranden is voornamelijk aanwezig in de zomer, maar bij recreatieplassen of andere buitenwateren is dit niet altijd geregeld.

Zwemlocaties krijgen in Nederland een categorie aangewezen, C of D. Categorie C betekent een zwemlocatie in oppervlaktewater die bedoeld is om in te zwemmen en die daarvoor ook is ingericht. In categorie C hoort er een voldoende mate van toezicht te worden uitgeoefend, dit is de verantwoordelijkheid van de houder van de zwemlocatie. Categorie D zijn zwemlocaties die niet specifiek voor zwemmen zijn ingericht, toezicht is niet verplicht.²⁸ Met de komst van de nieuwe Omgevingswet vervalt het onderscheid tussen categorie C en D en daarmee ook de bijbehorende veiligheidseisen. Hiermee is het risico groot dat er minder toezicht komt en daarmee ook een grotere kans op verdrinkingen.

Er zijn meerdere risicofactoren die de kans op verdrinking vergroten.²⁹ Kinderen tussen de 0 en 4 jaar hebben grote kans op verdrinking, vanwege het risico dat kleine kinderen aan de aandacht van hun ouders of begeleiders ontsnappen. Kinderen uit gezinnen met een lage economische status en kinderen met een migratieachtergrond halen minder vaak een zwemdiploma. Onderzoek toont aan dat mannen vaker verdrinken dan vrouwen. Personen met een niet-westerse achtergrond verdrinken sneller dan personen met een Nederlandse achtergrond.³⁰ Alcohol, drugs, groepsdruk, het niet dragen van zwemvesten of onoplettendheid vanwege gebruik van de mobiele telefoon is een gevaarlijke risicofactor voor verdrinking, voornamelijk bij gebieden

waar geen toezicht is. Ook spelen weersomstandigheden en aspecten van open water mee bij verdrinkingen. Mensen zijn vaak niet op de hoogte van de effecten van koud water, muien, zandbanken, de effecten van wind, stroming of een golfslag. Kinderen en volwassenen komen hierdoor sneller in de problemen bij open water.

Een gebrek aan toezicht kan leiden tot een verhoogd risico op verdrinkingen.³¹ Ook het toezicht en de verantwoordelijkheid van ouders zijn belangrijk, maar zij zijn zich niet altijd bewust van de gevaren die zich kunnen voordoen in open water. Ook kunnen zij de neiging hebben om de vaardigheden van hun kinderen hoger in te schatten dan ze zijn. Toezichthouders vervullen een waardevolle rol in het ter plekke informeren en waar nodig waarschuwen van badgasten.

ACTIEPUNTEN:

- Veel toezicht langs stranden krijgt vorm door vrijwillige inzet, al dan niet met (minimale) ondersteuning van beroepskrachten. Het vak van toezicht houden aan open water is niet gereguleerd en is tegelijk aan verandering onderhevig. Dat heeft te maken met een groeiend takenpakket en hogere eisen, en verdient om die reden nadere ondersteuning (realisatie brancherichtlijnen, stimuleren innovatie en kennisdeling).
- Provincies dienen een jaarlijkse risicoanalyse en een veiligheidsplan te maken met betrekking tot zwemveiligheid. Er komt een modelverordening voor een dergelijke risicoanalyse en daaraan gekoppeld veiligheidsplan, waarin toezicht en veiligheidseisen geregeld worden.
- Het vervallen van het onderscheid tussen C (wel toezicht) en D wateren (geen toezicht) is zorgelijk. Voorkomen moet worden dat hierdoor het toezicht vermindert, dit moet landelijk gemonitord worden. Provincies moeten worden gestimuleerd om daar eigen beleid op te ontwikkelen.
- Er moet nader onderzoek worden uitgevoerd naar de effectiviteit van waarschuwborden en andere beheersmaatregelen zoals drijflijnen, omdat bekend is dat borden te vaak niet (goed) worden gelezen.

²⁸ <https://www.mulierinstituut.nl/publicaties/24553/veiligheid-bij-binnenwateren/>

²⁹ <https://www.mulierinstituut.nl/actueel/aantal-verdrinkingen-sterk-afgenomen/>

³⁰ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2019/30/meer-verdrinkingen-in-2018>

³¹ <https://www.mulierinstituut.nl/actueel/aantal-verdrinkingen-sterk-afgenomen/>

7. VOORLICHTING EN BEWUSTWORDING

Goede voorlichting en educatie zijn van groot belang om de gevaren van water te kennen en te herkennen. Weeromstandigheden en donker water zijn risicovol. Mensen zijn zich vaak niet bewust van de gevaren bij buitenwater, zoals zandbanken, muien, de effecten van afluiddige wind, stroming, golfslag en koud water.³² Van ongevallen in open water is bekend dat het niet gemakkelijk is een persoon te detecteren nadat iemand onder water is gegaan.

Ook voor een aantal doelgroepen is voorlichting en educatie belangrijk, zoals voor ouders, kinderen en migranten. VeiligheidNL, Reddingsbrigade Nederland en de KNRM verspreiden kennis en voeren campagnes om mensen bewust te maken van de gevaren en risico's van open water. Ook de Nationale Raad Zwemveiligheid heeft een belangrijke rol als het gaat om voorlichting en bewustwording, met name bij het benadrukken van het belang van kwalitatief goede zwemles en het behoud van zwemvaardigheid in de jaren daarna.

Onderzoek heeft aangetoond dat zwemles alleen onvoldoende is, maar dat kennis over waterveiligheid ook van groot belang is. In het Verenigd Koninkrijk is in het nationale onderwijscurriculum een programma opgenomen over veiligheid in het water. In Nederland is dat niet geregeld en ligt dit lastiger vanwege de beperkte hoeveelheid lestijd. De KNRM en Reddingsbrigade Nederland hebben wel lespakketten ontwikkeld voor scholen. Vrijwilligers van lokale reddingsbrigades geven ook al voorlichting op scholen. Daarnaast heeft Veiligheid NL flyers om mensen bewust te maken van veiligheid in het water. Verder zijn onder andere Rijkswaterstaat en de waterschappen beperkt actief in het voorlichten over de gevaren van open water via het kanaal zwemwater.nl. Voor al deze partijen geldt dat zij dit doen voor zover hun mogelijkheden reiken (ze doen wat kan, niet wat objectief nodig is).

ACTIEPUNTEN:

- Advertenties, campagnes en bewustwording in het algemeen, maar ook voor specifieke doelgroepen, moeten meer op hun merites worden beoordeeld, waar nodig worden doorontwikkeld en opgeschaald, en beter op elkaar worden afgestemd.
- Bij de herinvoering van schoolzwemmen is het belangrijk dat kennis over waterveiligheid een belangrijk onderdeel is van de zwemlessen voor zowel binnen- als buitenwater. Ook bij andere lessen (bijvoorbeeld aardrijkskunde) kan dit aan de orde komen.
- In overleg met de brancheorganisaties, zwemlesaanbieders en reddingsbrigades wordt gekeken of er tijdens de zwemlessen ook aandacht besteed kan worden aan bewustwording van de gevaren in open water.
- Gemeenten kunnen met voorlichting (via scholen, zwembaden, bibliotheken, azc's) bijdragen aan bewustwording over de risico's in de buurt van water. Daarnaast kunnen ze zorgen dat er voldoende zichtbare waarschuwborden staan en andere maatregelen worden genomen, op plekken waar vaak gezwommen wordt, maar juist ook op plekken waar niet gezwommen mag worden moet expliciet gewaarschuwd worden of moet een zwemverbod worden ingesteld.

8. BRENG VERDRINKINGEN BETER IN KAART

Een compleet overzicht van het aantal verdrinkingen in Nederland ontbreekt. Hoewel er via verschillende registratiesystemen verdrinkingen in kaart worden gebracht is er nog weinig inzicht in achtergrondkenmerken en oorzaken. Ook is er nog weinig inzicht in ongevallen zonder dodelijke afloop.

Meer inzicht in risicofactoren kan nuttig zijn om toekomstige ongevallen te voorkomen. Het Mulier Instituut heeft onderzocht welke risicofactoren van verdrinkingen geregistreerd zouden moeten worden:³³

³² <https://www.mulierinstituut.nl/actueel/aantal-verdrinkingen-sterk-afgenomen/>

³³ <https://www.mulierinstituut.nl/actueel/aantal-verdrinkingen-sterk-afgenomen/>

- Achtergrondkenmerken als leeftijd, geslacht, etniciteit en opleiding;
- Zwemvaardigheid en gevoel van zwemveiligheid;
- Alcohol en drugsgebruik;
- Correct en duidelijk weergeven welke weers- en omgevingsinvloeden een rol hebben gespeeld;
- Welke activiteit men uitvoerde/de reden van verdrinking;
- Aanwezigheid van waarschuwingen of toezicht;
- Locatie van het ongeval.

ACTIEPUNTEN:

Der regering neemt de aanbevelingen die het Mulier Instituut doet in haar rapport: 'Meer zicht op verdrinkingen, 2019' over en zorgt voor een goede uitwerking van de aanbevelingen.

De aanbevelingen luiden:

- Gegevens van verschillende organisaties worden gebundeld om analyses van het aantal en oorzaken van verdrinkingen in Nederland, de risicoprofielen en risicofactoren beter in beeld te krijgen met als doel effectief preventief beleid te ontwikkelen.
- Meer inzicht te krijgen in verdrinkingen met en zonder dodelijke afloop in zwembaden, zodat in kaart gebracht kan worden hoe groot het probleem is en waar de risico's liggen.
- Continu samenwerking en afstemming tussen experts te bewerkstellingen om registratieXXX van verdrinkingen te verbeteren en ervaringen uit te wisselen, zodat preventieve maatregelen verbeterd kunnen worden.
- Het opstellen van een 'waterveiligheidsplan' waarin bepaald wordt waar de problemen zich bevinden, welke partijen betrokken worden en welke stappen moeten worden gezet om verdrinkingen te verminderen. Ook de World Health Organisation (WHO) heeft dit aanbevolen aan overheden.

SP.

SP.NL